

# HOLISTICKÝ POHLED NA VZDĚLÁVACÍ PROCES

Mgr. Vlasta Rabe, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta

Katedra fyziky a informatiky

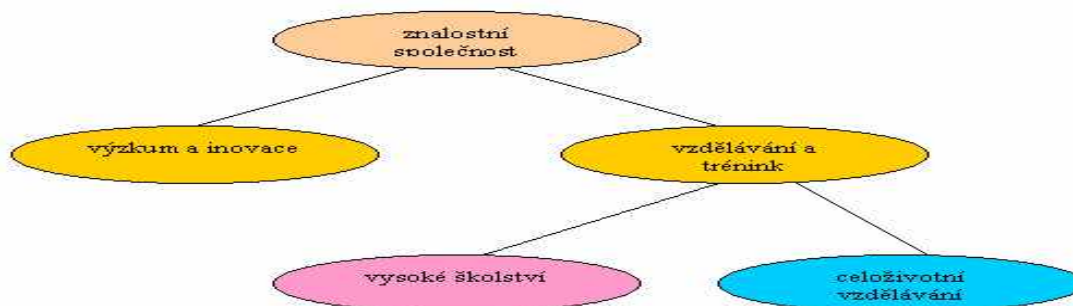
vlasta.rabe@uhk.cz

## ÚVOD

Ačkoliv o holistickém přístupu hovoříme především v souvislosti s ekologií a udržitelným rozvojem, je potřeba sledovat rozvoj naší společnosti jako celku, do kterého oblast vzdělávání nepochybně spadá. Multidimenzionální přístup umožňuje identifikovat veškeré relevantní aspekty složitého jevu, který zkoumáme, a později rozhodnout, které z nich je nutno brát v potaz v přístupu ke konkrétnímu poznávacímu problému. Důležitá je syntéza poznatků do vize hodnot a principů, které jsou rámcem pro budoucnost vzdělávání. Požadavky na výchovu a vzdělávání ve znalostní ekonomice se odrážejí ve vytváření nových konceptů učení a v proaktivním přístupu ke vzdělávání. Ve vysokém školství existuje odpovídající prostor k inovacím, v souladu s Rámcovými programy EU i rapidním rozvojem ICT.

## VYROVNANOST VÝUKY A VÝZKUMU

Dříve bylo úkolem univerzit především vytvářet studijní materiály a předávat informace studentům, nyní se požadavky na univerzitní vzdělávání posunuly směrem ke kombinované a distanční formě studia, ke schopnosti pracovat v týmech (např. v projektové výuce apod.), schopnosti zvládat změny, inovovat a být flexibilní. Ekonomická prosperita univerzit závisí na kvalitě vzdělávání a výzkumu a na jejich proaktivním chování.



Obr.1 Úloha univerzit v EU

## SYSTÉMOVÉ MYŠLENÍ

Systémové myšlení zdůrazňuje vztahy mezi vzájemně závislými prvky uvnitř systému, zatímco analytické myšlení se soustřeďuje na hlubší poznání každého prvku jednotlivě. Jedná se o přístup k realitě, který počítá s dynamickou složitostí systému a s cyklickým řetězením příčin a následků v čase. Systémovému myšlení je třeba se systematicky učit a je potřeba

naučit se systémové myšlení používat jako samozřejmý nástroj každodenní činnosti. Systémové myšlení vyžaduje skutečnou změnu v myšlení manažerů, zbavení se dosavadních zvyklostí a přístupů. Totéž platí pro změnu role učitele. Znamená to rozšíření svých znalostí, změnu svých pracovních metod a nástrojů, změnu přístupu ke své práci.

Důležitou úlohu ve vzdělávání hrají skryté znalosti (tacit knowledge). Levý mozek je schopen organizovat nové informace do existujícího schématu věcí, ale nemůže vytvořit nové myšlenky. Pravý mozek vidí kontext - a tedy smysl. Intuice, která vzniká na pravomozkových vhladech, schopnosti najít anomálie, tvořit novoty, vnímat vztahy, vytváří novou kvalitu vzdělání ve znalostní společnosti. Jak stoupá komplexnost vzdělávání, rozsáhlost vědy, rozdílnost možností, potřebujeme celomozkové chápání smyslu a rozšířený pohled k objevování pro budoucnost.

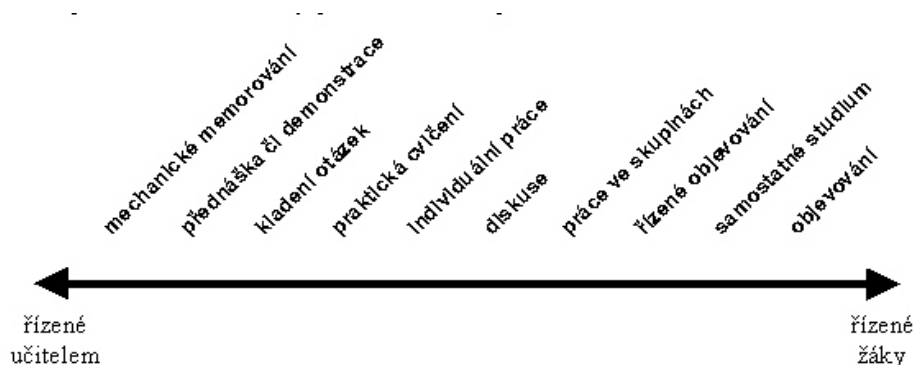
## **TÝMOVÁ PRÁCE A ÚLOHA ICT**

Vyučovací proces by měl zdůraznit schopnost práce v týmech (např. při projektovém učení), adaptovat se na změny a nové skutečnosti, být flexibilní a inovovat. Od studentů to bude vyžadovat schopnost kriticky hodnotit získané informace a zaujímat postoj k jejich obsahu, což nabude řádově větší důležitosti než paměťové výkony zaměřené na memorování obsahu sériově produkováných učebnic. V digitálním světě vzniká řada produktů vhodnou kombinací dílčích řešení, která jsou v síťovém prostředí dostupná, a takový model se velmi dobře může uplatnit i při sestavování nových vzdělávacích programů či učebních materiálů. Nové souvislosti, které lze tímto způsobem odkrývat, se mohou uplatnit jako výrazný motivující prvek.

Informační a komunikační technologie se integrují do ostatních předmětů a jsou využívány jako „servisní“ předmět pro ostatní vzdělávací oblasti.

## **KOMPLEXNOST VS. INDIVIDUALIZACE**

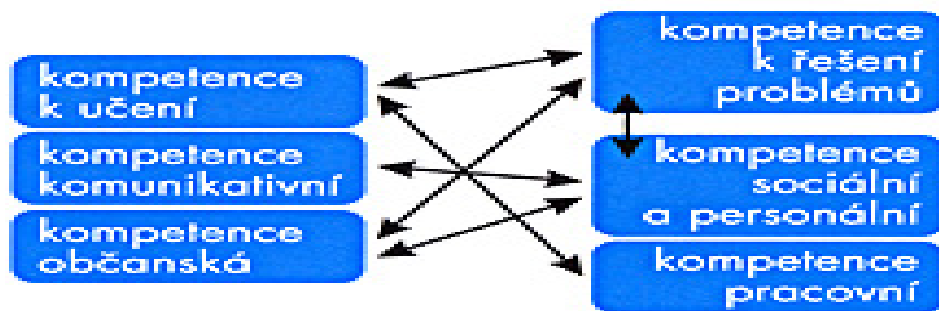
V celostním pohledu na vzdělávání je student veden k tomu, aby byl nezávislý, aktivní, kladl otázky, zkoumal všechny dílčí problémy, hledal smysl a vnější souvislosti. V kontrastu s konvenčním vzděláváním, které usiluje o to, aby přizpůsobilo jedince existující společnosti, alternativní školství tvrdí, že společnost by měla své občany přijímat jako jedinečné a nezávislé. Jeho tendence je podporovat zdokonalování, neposkytuje pouhé kopírování dovedností. Úkolem dnešního vzdělávání je skloubit silné stránky klasického vyučování na bázi instruktivního přístupu s přednostmi alternativního školství na bázi konstruktivismu. V takovém typu vzdělávání učitel funguje jako facilitátor, pomáhá studentům objevovat modely a vztahy, pěstovat otevřenost novým možnostem.



Obr. 2 Konstruktivní učení – zaměření na studenta

## ROZVÍJENÍ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ

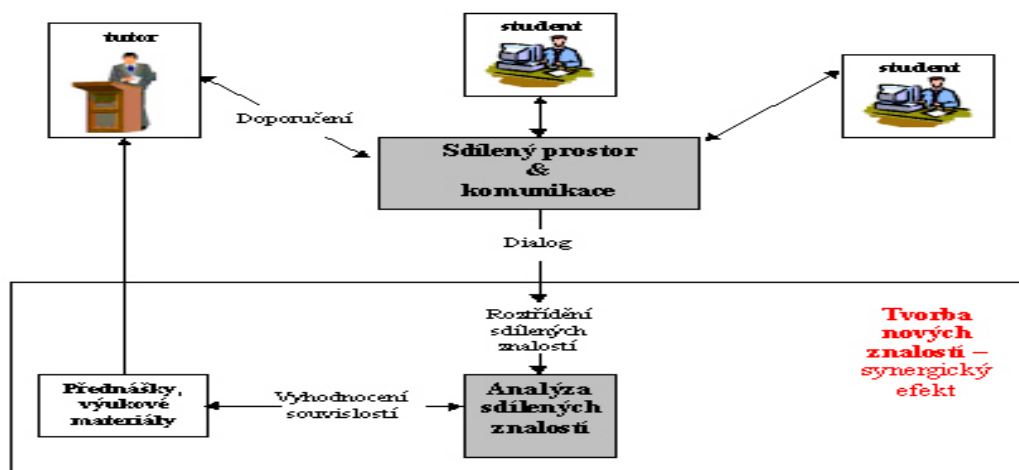
Klíčové kompetence jsou definovány jako způsobilosti a schopnosti specifické pro jednotlivé předměty a obory a všeobecné způsobilosti a schopnosti, které souvisejí s uplatňováním znalostí, dovedností a postojů. Jako klíčové kompetence byly vymezeny kompetence, které mají zvláštní význam pro jednotlivce i společnost jako celek a jsou specifické pro jednotlivé předměty a obory, kterých musí dosáhnout všichni studující. Lze tedy klíčové kompetence považovat za souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Primárně byly klíčové kompetence definovány v kontextu primárního a sekundárního vzdělávání, ale jejich rozvíjení je úkolem i univerzitního a dalšího vzdělávání.



Obr. 3 Klíčové kompetence

## ZÁVĚRY

Zaměření výuky a vzdělávání do širšího kontextu znamená zkoumat holistickou povahu prostředí, podporovat interdisciplinární charakter výuky a ocenit rozsah znalostních, hodnotových a dovednostních cílů ve vzdělávání.



Obr. 4 Holistický pohled na vzdělávací proces

Holistický pohled na vzdělávací proces znamená pochopit vzdělávací proces jako celek se všemi aspekty a prvky systému propojených vazbami. V přístupu k učení to znamená na rozdíl od řazení informací do existujících schémat nutnost celomozkového chápání smyslu a rozšířený pohled k objevování pro budoucnost.

## POUŽITÁ LITERATURA:

- [1] PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.
- [2] BELZ, H., SIEGRIEST, M.: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Praha, Portál 2001.
- [3] MAREŠ, J.: Styly učení žáků a studentů. Praha, Portál 1998.